

EXCEPȚII

Obiective

- înțelegerea conceptului de **excepție** și utilizarea corectă a mecanismelor de **generare și tratare** a excepțiilor puse la dispoziție de limbajul / mașina virtuală Java

Introducere

În esență, o **excepție** este un **eveniment** care se produce în timpul execuției unui program și care **perturbă** fluxul normal al instrucțiunilor acestuia.

De exemplu, în cadrul unui program care copiază un fișier, astfel de evenimente excepționale pot fi:

- absența fișierului pe care vrem să-l copiem
- imposibilitatea de a-l citi din cauza permisiunilor insuficiente
- probleme cauzate de accesul concurent la fișier

Utilitatea conceptului de excepție

O abordare foarte des întâlnită, ce precedă apariția conceptului de excepție, este întoarcerea unor valori **speciale** din funcții care să desemneze situația apărută. De exemplu, în C, funcția `fopen` întoarce `NULL` dacă deschiderea fișierului a eșuat. Această abordare are două **dezavantaje** principale:

- câteodată, **toate** valorile tipului de retur ale funcției pot constitui rezultate valide. De exemplu, dacă definim o funcție care întoarce succesul unui număr întreg, nu putem întoarce o valoare specială în cazul în care se depășește valoarea maximă reprezentabilă (`Integer.MAX_VALUE`). O valoare specială, să zicem `-1`, ar putea fi interpretată ca numărul întreg `-1`.
- **nu** se poate **separa** secvența de instrucțiuni corespunzătoare execuției **normale** a programului de secvențele care tratează **erorile**. Firesc ar fi ca fiecare apel de funcție să fie urmat de verificarea rezultatului întors, pentru tratarea corespunzătoare a posibilelor erori. Această modalitate poate conduce la un cod foarte imbricat și greu de citit, de forma:

```
int openResult = open();

if (openResult == FILE_NOT_FOUND) {
    // handle error
} else if (openResult == INSUFFICIENT_PERMISSIONS) {
    // handle error
} else { // SUCCESS
    int readResult = read();
    if (readResult == DISK_ERROR) {
        // handle error
    } else {
        // SUCCESS
        ...
    }
}
```

Mecanismul bazat pe excepții înlătură ambele neajunsuri menționate mai sus. Codul ar arăta așa:

```
try {
    open();
}
```

```

    read();
    ...
} catch (FILE_NOT_FOUND) {
    // handle error
} catch (INSUFFICIENT_PERMISSIONS) {
    // handle error
} catch (DISK_ERROR) {
    // handle error
}

```

Se observă includerea instrucțiunilor ce aparțin fluxului normal de execuție într-un bloc **try** și precizarea condițiilor excepționale posibile la sfârșit, în câte un bloc **catch**. **Logica** este următoarea: se execută instrucțiune cu instrucțiune secvența din blocul try și, la apariția unei situații excepționale semnalate de o instrucțiune, **se abandonează** restul instrucțiunilor rămase neexecutate și **se sare** direct la blocul catch corespunzător.

Excepții în Java

Când o eroare se produce într-o funcție, aceasta creează un **obiect excepție** și îl pasează către runtime system. Un astfel de obiect conține informații despre situația apărută:

- **tipul** de excepție
- **stiva de apeluri** (stack trace): punctul din program unde a intervenit excepția, reprezentat sub forma lanțului de metode în care programul se află în acel moment

Pasarea menționată mai sus poartă numele de **aruncarea** (throwing) unei excepții.

Aruncarea excepțiilor

Exemplu de **aruncare** a unei excepții:

```

List<String> l = getArrayListObject();
if (null == l)
    throw new Exception("The list is empty");

```

În acest exemplu, încercăm să obținem un obiect de tip ArrayList; dacă funcția getArrayListObject întoarce null, aruncăm o excepție.

Pe exemplul de mai sus putem face următoarele observații:

- un **obiect-excepție** este un obiect ca oricare altul, și se instanțiază la fel (folosind new)
- aruncarea excepției se face folosind cuvântul cheie **throw**
- există clasa **Exception** care desemnează comportamentul specific pentru excepții.

În realitate, clasa **Exception** este părintele majorității claselor excepție din Java. Enumerăm câteva excepții standard:

- **IndexOutOfBoundsException**: este aruncată când un index asociat unei liste sau unui vector depășește dimensiunea colecției respective.
- **NullPointerException**: este aruncată când se accesează un obiect neinstanțiat (null).
- **NoSuchElementException**: este aruncată când se apelează next pe un Iterator care nu mai conține un element următor.

În momentul în care se instanțiază un obiect-excepție, în acesta se reține întregul lanț de apeluri de funcții prin care s-a ajuns la instrucțiunea curentă. Această succesiune se numește **stack trace** și se poate afișa prin apelul **e.printStackTrace()**, unde e este obiectul excepție.

Prinderea excepțiilor

Când o excepție a fost aruncată, runtime system încearcă să o trateze (**prindă**). Tratarea unei excepții este făcută de o porțiune de cod **specială**.

- Cum definim o astfel de porțiune de cod **specială**?
- Cum specificăm faptul că o porțiune de cod specială tratează o **anumită** excepție?

Să observăm următorul exemplu:

```
public void f() throws Exception {
    List<String> l = null;

    if (null == l)
        throw new Exception();
}

public void catchFunction() {
    try {
        f();
    } catch (Exception e) {
        System.out.println("Exception found!");
    }
}
```

Se observă că dacă o funcție aruncă o excepție și **nu** o prinde trebuie, în general, să adauge **clauza throws** în antet.

Funcția f va arunca întotdeauna o excepție (din cauza că l este mereu null). Observați cu atenție funcția catchFunction:

- în interiorul său a fost definit un bloc try, în interiorul căruia se apelează f. De obicei, pentru a **prinde** o excepție, trebuie să specificăm o zonă în care așteptăm ca excepția să se producă (**guarded region**). Această zonă este introdusă prin try.
- în continuare, avem blocul catch (Exception e). La producerea excepției, blocul catch corespunzător va fi executat. În cazul nostru se va afișa mesajul “S-a generat o excepție”. După aceea, programul va continua să ruleze normal în continuare.

Observați un alt exemplu:

```
public void f() throws NullPointerException, EmptyListException {
    List<String> l = generateList();

    if (l == null)
        throw new NullPointerException();

    if (l.isEmpty())
        throw new EmptyListException();
}

public void catchFunction() {
    try {
        f();
    } catch (NullPointerException e) {
        System.out.println("Null Pointer Exception found!");
    } catch (EmptyListException e) {
        System.out.println("Empty List Exception found!");
    }
}
```

```
}
```

În acest exemplu funcția `f` a fost modificată astfel încât să existe posibilitatea de a arunca `NullPointerException` sau `EmptyListException`. Observați faptul că în `catchFunction` avem două blocuri `catch`. În funcție de excepția aruncată de `f`, numai un singur bloc `catch` se va executa. Prin urmare:

- putem defini mai multe blocuri `catch` pentru a implementa o tratare preferențială a excepțiilor, în funcție de tipul acestora
- în cazul aruncării unei excepții într-un bloc `try`, se va intra **într-un singur bloc** `catch` (cel aferent excepției aruncate)

Nivelul la care o excepție este tratată depinde de logica aplicației. Acesta **nu** trebuie să fie neapărat nivelul imediat următor ce invocă secțiunea generatoare de excepții. Desigur, propagarea de-a lungul mai multor nivele (metode) presupune utilizarea clauzei `throws`.

Dacă o excepție nu este tratată nici în `main`, aceasta va conduce la **încheierea** execuției programului!

Blocuri try-catch imbricate

În general, vom dispune în același bloc `try-catch` instrucțiunile care pot fi privite ca îndeplinind un același scop. Astfel, dacă o operație din secvența esuează, se renunță la instrucțiunile rămase și se sare la un bloc `catch`.

Putem specifica operații optionale, al căror eșec să **nu influențeze** întreaga secvență. Pentru aceasta folosim blocuri `try-catch` **imbricate**:

```
try {
    op1();

    try {
        op2();
        op3();
    } catch (Exception e) { ... }

    op4();
    op5();
} catch (Exception e) { ... }
```

Dacă apelul `op2` esuează, se renunță la apelul `op3`, se execută blocul `catch` interior, după care se continuă cu apelul `op4`.

Blocul finally

Presupunem că în secvența de mai sus, care deschide și citește un fișier, avem nevoie să închidem fișierul deschis, atât în cazul normal, cât și în eventualitatea apariției unei erori. În aceste condiții se poate atașa un bloc `finally` după ultimul bloc `catch`, care se va executa în **ambele** cazuri menționate.

Secvența de cod următoare conține o structură `try-catch-finally`:

```
try {
    open();
    read();
    ...
} catch (FILE_NOT_FOUND) {
```

```

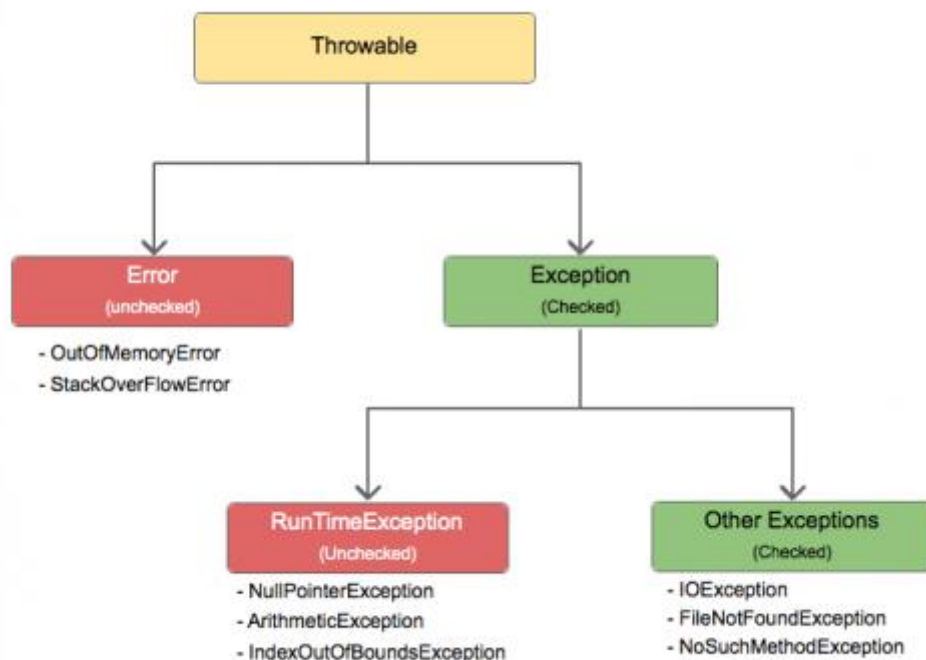
// handle error
} catch (INSUFFICIENT_PERMISSIONS) {
// handle error
} catch (DISK_ERROR) {
// handle error
} finally {
// close file
}

```

Blocul finally se dovedește foarte util când în blocurile try-catch se găsesc instrucțiuni **return**. El se va executa și în **acest** caz, exact înainte de execuția instrucțiunii **return**, aceasta fiind executată ulterior.

Tipuri de excepții

Nu toate excepțiile trebuie prinse cu try-catch. Pentru a înțelege de ce, să analizăm clasificarea excepțiilor:

Clasa **Throwable**:

- Superclasa tuturor erorilor și excepțiilor din Java.
- Doar obiectele ce extind această clasă pot fi aruncate de către JVM sau prin instrucțiunea throw.
- Numai această clasă sau una dintre subclasele sale pot fi tipul de argument într-o clauză catch.

Checked exceptions, ce corespund clasei **Exception**:

- O aplicație bine scrisă ar trebui să le **prindă**, și să permită **continuarea** rulării programului.
- Să luăm ca exemplu un program care cere utilizatorului un nume de fișier (pentru a-l deschide). În mod normal, utilizatorul va introduce un nume de fișier care există și care poate fi deschis. Există însă posibilitatea ca utilizatorul să greșească, caz în care se va arunca o excepție FileNotFoundException.
- Un program bine scris va prinde această excepție, va afișa utilizatorului un mesaj de eroare, și îi va permite eventual să reintroducă un nou nume de fișier.

Errors, ce corespund clasei **Error**:

- Acestea definesc situații excepționale declanșate de factori **externi** aplicației, pe care aceasta nu le poate anticipa și nu-și poate reveni, dacă se produc.
- Spre exemplu, alocarea unui obiect foarte mare (un vector cu milioane de elemente), poate arunca `OutOfMemoryError`.
- Aplicația poate încerca să prindă această eroare, pentru a anunța utilizatorul despre problema apărută; după această însă, programul va eșua (afișând eventual stack trace).

Runtime Exceptions, ce corespund clasei `RuntimeException`:

- Ca și erorile, acestea sunt condiții excepționale, însă spre **deosebire de erori**, ele sunt declanșate de factori **interni** aplicației. Aplicația nu poate anticipa, și nu își poate reveni dacă acestea sunt aruncate.
- **Runtime exceptions** sunt produse de diverse bug-uri de programare (erori de logică în aplicație, folosire necorespunzătoare a unui API, etc).
- Spre exemplu, a realiza apeluri de metode sau membri pe un obiect `null` va produce `NullPointerException`. Firește, putem prinde excepția. Mai **natural** însă ar fi să **eliminăm** din program un astfel de bug care ar produce excepția.

Excepțiile **checked** sunt cele **prinse** de blocurile try-catch. Toate excepțiile sunt **checked** cu excepția celor de tip **Error**, **RuntimeException** și subclasele acestora, adică cele de tip **unchecked**.

Nu este indicată prinderea excepțiilor **unchecked** (de tip `Error` sau `RuntimeException`) cu try-catch.

Putem arunca `RuntimeException` fără să o menționăm în clauza `throws` din antet:

```
public void f(Object o) {
    if (o == null)
        throw new NullPointerException("o is null");
}
```

Definirea de excepții noi

Când aveți o situație în care alegerea unei excepții (de aruncat) nu este evidentă, puteți opta pentru a scrie propria voastră excepție, care să extindă `Exception`, `RuntimeException` sau `Error`.

Exemplu:

```
class TemperatureException extends Exception {}

class TooColdException extends TemperatureException {}

class TooHotException extends TemperatureException {}
```

În aceste condiții, trebuie acordată atenție **ordinii** în care se vor defini blocurile catch. Acestea trebuie precizate de la clasa excepție cea mai **particulară**, până la cea mai **generală** (în sensul moștenirii). De exemplu, pentru a întrebuința excepțiile de mai sus, blocul try-catch ar trebui să arate ca mai jos:

```
try {
    ...
} catch (TooColdException e) {
    ...
} catch (TemperatureException e) {
    ...
} catch (Exception e) {
    ...
}
```

Afirmația de mai sus este motivată de faptul că întotdeauna se alege **primul** bloc catch care se potrivește cu tipul excepției apărute. Un bloc catch referitor la o clasă excepție **părinte**, ca `IOException` prinde și excepții de tipul claselor **copil**, ca `TooColdException`. Poziționarea unui bloc mai general **înaintea** unuia mai particular ar conduce la **ignorarea** blocului particular.

Din **Java 7** se pot prinde mai multe excepții în același catch. Sintaxa este:

```
try {  
    ...  
} catch(IOException | FileNotFoundException ex) {  
    ...  
}
```

Din **Java 7**, a fost adăugată construcția `try-with-resources`, care ne permite să declarăm resursele într-un bloc de `try`, cu asigurarea că resursele vor fi închise după executarea acelui bloc. Resursele declarate trebuie să implementeze interfața `AutoCloseable`.

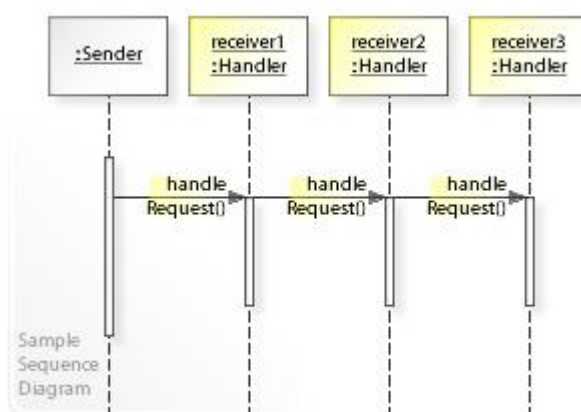
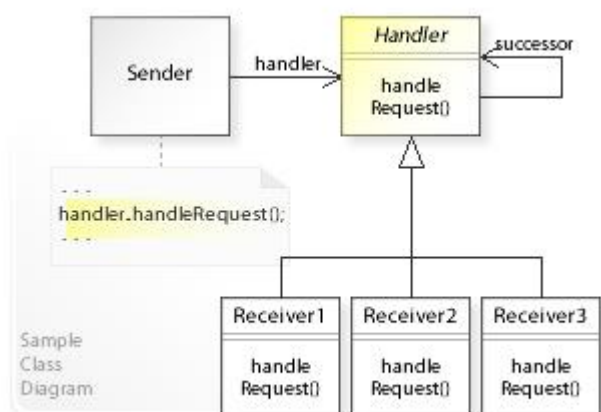
```
try (PrintWriter writer = new PrintWriter(file)) {  
    writer.println("Hello World");  
}
```

Excepțiile în contextul moștenirii

Metodele suprascrise (overriden) pot arunca **numai** excepțiile specificate de metoda din **clasa de bază** sau excepții **derivate** din acestea.

Chain-of-responsibility Pattern

În proiectarea orientată pe obiect, pattern-ul “Chain-of-responsibility” (lanț de responsabilitate) este un model de design constând dintr-o sursă de obiecte de comandă și o serie de obiecte de procesare. Fiecare obiect de procesare conține logică care definește tipurile de obiecte de comandă pe care le poate gestiona; restul sunt transferate către următorul obiect de procesare din lanț. De asemenea, există un mecanism pentru adăugarea de noi obiecte de procesare la sfârșitul acestui lanț. Astfel, lanțul de responsabilitate este o versiune orientată pe obiecte a if ... else if ... else if else ... endif, cu avantajul că blocurile condiție-acțiune pot fi dinamic rearanjate și reconfigurate la timpul de execuție.

Într-o variantă a modelului standard al lanțului de responsabilitate, un handler poate acționa ca un **dispatcher**, capabil să trimită comenzi în diverse direcții, formând un tree de responsabilități. În unele cazuri, acest lucru poate apărea recursiv, cu procesarea obiectelor care apelează obiecte de procesare de nivel superior cu comenzi care încearcă să rezolve o parte mai mică a problemei; în acest caz, recurența continuă până când comanda este procesată, sau întregul arbore a fost explorat. Un interpretor XML ar putea funcționa în acest mod.

Modelul lanțului de responsabilitate este aproape identic cu modelul decoratorului, diferența fiind că pentru decorator, toate clasele se ocupă de cerere, iar pentru lanțul de responsabilitate, exact una dintre clasele din lanț se ocupă de cerere.

Exerciții

1. **(2p)** Citiți de la **stdin** o linie de text și afișați-o la **stdout** folosind **BufferedReader**-ul definit în schelet. Nu uitați să afișați un mesaj sugestiv în cazul apariției unei excepții și să închideți resursa după terminarea folosirii acesteia. Folosiți construcția **try-with-resources** sau **try-catch-finally**.
2. **(3p)** Definiți o clasă care să implementeze operații pe numere **double**. Operațiile vor arunca excepții. Clasa va trebui să implementeze interfața **Calculator**, ce conține trei metode:
 - **add**: primește două numere și întoarce un **double**
 - **divide**: primește două numere și întoarce un **double**
 - **average**: primește o colecție ce conține obiecte **double**, și întoarce media acestora ca un număr de tip **double**. Pentru calculul mediei, sunt folosite metodele **add** și **divide**.
 - Metodele pot arunca următoarele excepții (definite în interfața **Calculator**):
 - **NullPointerException**: este aruncată dacă vreunul din parametrii primiți este **null**
 - **OverflowException**: este aruncată dacă suma a două numere e egală cu **Double.POSITIVE_INFINITY**
 - **UnderflowException**: este aruncată dacă suma a două numere e egală cu **Double.NEGATIVE_INFINITY**
 - Completați metoda **main** din clasa **MainEx2**, evidențiind prin teste toate cazurile posibile care generează excepții.
3. **(1p)** Care este alegerea firească pentru exercițiul trecut: excepții **checked** sau **unchecked**? De ce? Considerați că, pentru un utilizator care dorește efectuarea de operații aritmetice, **singurul** mecanism disponibil este cel oferit de clasa **Calculator**. Discutați cu asistentul.
4. **(4p)** Dorim să implementăm un **Logger** pe baza pattern-ului **Chain-of-responsibility**, definit mai sus, pe care îl vom folosi să păstrăm un jurnal de evenimente al unui program (vezi adaptarea în Referințe):
 - a. **(1p)** Creați enumerația **LogLevel**, ce va acționa ca un **bitwise flag**, care va conține valorile - **Info**, **Debug**, **Warning**, **Error**, **FunctionalMessage**, **FunctionalError**. Această enumerație va expune și o metodă statică **all()** care va întoarce o colecție de **EnumSet<LogLevel>** în care vor fi toate valorile de mai sus (Hint: **EnumSet.allOf()**). [Exemplu](#) practic de folosire.
 - b. **(1p)** Creați o clasă abstractă **LoggerBase**:
 - I. va primi în constructor un obiect de tip **EnumSet<LogLevel>** care va defini pentru ce nivele de log se va afișa mesajul
 - II. va păstra o referință către următorul **LoggerBase** la care se trimite mesajul
 - III. va expune o metodă publică **setNext** ce va primi un **LoggerBase** și va seta următorul delegat din lista de responsabilitate
 - IV. va defini o metodă abstractă **protected writeMessage** ce va primi mesajul care trebuie afișat
 - V. va expune o metodă publică **message** ce va primi mesajul care trebuie afișat și o severitate de tip **LogLevel**. Dacă instanța de logger conține această severitate în colecția primite în constructor, atunci se va apela metoda **writeMessage**. Apoi se vor pasa mesajul și severitatea către următorul delegat din lista de responsabilitate (dacă există unul)